

Gesprekken leerjaar 1 en 2 havo/vwo

Doelen

De leerlingen kunnen gesprekken voeren over allerlei gespreksonderwerpen. Ze kunnen uiting geven aan hun persoonlijke meningen, kunnen informatie uitwisselen naar aanleiding van het gespreksonderwerp en kunnen hun gevoelens onder woorden brengen.

De leerlingen kunnen de gesprekslijn vasthouden. Ze houden rekening met wat hun gesprekspartners al weten, zorgen voor een goede wisseling van beurtten, stimuleren elkaar tot interactie en kunnen een gesprek op gang houden.

Didactische richtlijnen

Richtlijn 1: Draag interessante onderwerpen aan.

Interessante onderwerpen motiveren de leerlingen om het gesprek te voeren en er een actieve bijdrage aan te leveren. Prikkel hun nieuwsgierigheid, bijvoorbeeld door een voorwerp mee te nemen waar zij de functie niet van kennen.

Richtlijn 2: Verdeel rollen.

Ken de leerlingen rollen toe of zorg dat ze die op een verstandige manier verdelen – denk aan die van de gespreksleider en de tijd- en procesbewaker – en zorg dat er in het groepje ideeënrijke leerlingen zitten en leerlingen die denken aan de praktische vertaling.

Richtlijn 3: Stel gespreksregels op die in de groep of tijdens een bepaalde werkvorm gelden.

Formuleer de regels waaraan een goed gesprek voldoet of geef de kinderen een actieve rol in het bedenken en vaststellen van gespreksregels.

Richtlijn 4: Gebruik gevarieerde gespreksvormen.

Verschillende vormen van gesprekken hebben verschillende doelen en didactische mogelijkheden. Juist door variëteit te hanteren wordt de didactiek effectief. We bespreken hier *klassikale gesprekken, gesprekken in de kleine kring en tweetalgesprekken*. Bij al deze gespreksvormen kunt u achteraf zo nu en dan een *reflectiegesprek* met de leerlingen voeren.

Het doel van *klassikale gesprekken* is vaak kennisontwikkeling, bijvoorbeeld bij rekenen of zaakvakken. U kunt klassikale leergesprekken interactiever maken door uw interactievaardigheden toe te passen (zie hierna). Omdat de verwerving van kennis meestal centraal staat, creëert u binnen het leergesprek ruimte voor zowel uitwisseling als leren. In de fase van uitwisseling geeft u de kinderen alle ruimte, zoals optimaal is voor taalverwerving. In de leerfase geeft u meer sturing om de kinderen aan te zetten tot nadenken over allerlei facetten van het leerdoel. In deze fase geeft u wel uitleg en instructie, maar geeft u ook ruimte voor eigen inbreng van de kinderen door middel van kritische vragen of tegenwerpingen. Dit prikkelt de leerlingen om actief na te denken en geeft ze de gelegenheid om zelf te bedenken hoe ze iets zullen verwoorden.

Een intentionele situatie voor het voeren van een gesprek is *interactie in de kleine kring*. Het gesprek vindt plaats in een gematigd heterogeen samengesteld groepje van vier à vijf kinderen. De leerlingen praten met elkaar over een betekenisvol en interessant onderwerp, dat door henzelf of door u is aangedragen. Concrete materialen kunnen het gesprek ondersteunen. Als er een probleem wordt aangesneden in het gesprek, prikkelt dit de leerlingen om na te denken en er met elkaar over van gedachten te wisselen. Het gesprek is geen leergesprek; het gesprek zelf is het hoofddoel en het uitwisselen van ideeën staat voorop. Er ontstaat zo een echt gesprek. In een echt gesprek is de leerling gemotiveerd en zal hij zijn uiterste best doen om zijn bedoeling over te brengen. Dit betekent ook dat het onderwerp na afloop van het gesprek niet volledig bekend en begrepen hoeft te zijn. Uw rol is vooral die van luisteraar: u zet de leerlingen aan tot nadenken en brengt alleen als dat nodig is een nieuw aspect van het onderwerp in.

Een *tweetalgesprek* biedt de kinderen de kans om veel mondelinge taal te gebruiken in een zinvolle uitwisseling met een klasgenoot. De kinderen zijn bovendien actief betrokken bij het leren, zodat ook leeropbrengsten verbeterd kunnen worden. Bepaal vooraf met welk doel u tweetalgesprekken wilt laten voeren: oriënteren op het thema, informatie verwerven of een probleem oplossen. Formuleer een opdracht voor het tweetalgesprek, zoals *hoe kun je het beste...; waarom deed de hoofdpersoon...; op welke manieren kun je...?* Leer de kinderen ook hoe ze kunnen reageren op de anderen, door het voor te doen, door instructie vooraf te geven, en door in een nabespreking ervaringen uit te wisselen. Voor de kinderen moet het duidelijk zijn dat ze aan een gezamenlijk doel werken en dat ze meer kunnen bereiken doordat ze samenwerken. Voordelen van een tweetalgesprek ten opzichte van een klassikaal gesprek zijn:

- *Bij tweetalgesprekken is steeds de helft van de leerlingen gelijktijdig aan het woord, terwijl er bij een klassikaal gesprek maar één leerling aan het woord is.*
- *Actief luisteren is noodzakelijk omdat iederéén een gesprek voert en daarin afwisselend luisteraar en spreker is.*
- *Leerlingen verwerken kennis beter omdat ze die in eigen woorden aan een ander uitleggen.*
- *Leerlingen doen kennis op doordat ze horen wat hun klasgenoot heeft gevonden.*
- *Leerlingen leren hoe ze hun eigen kennis kunnen vergelijken met nieuwe informatie en hoe ze verschillen kunnen bespreken.*

Met tweetalgesprekken kunnen leerlingen alvast oefenen hun bevindingen onder woorden te brengen, voordat ze op een later moment een mondelinge presentatie geven. Na een gesprek in de kleine kring of met de hele groep, kunt u zo nu en dan met enkele kinderen napraten over het gesprek als vorm van reflectie. In een reflectiegesprek komt aan de orde wat goed en minder goed ging in het gesprek en wat gesprekspatronen kunnen betekenen voor het gesprek. Bijvoorbeeld: elkaar aankijken is nodig omdat je graag wilt dat de anderen naar je luisteren. Stel samen met de leerlingen inhoudelijke criteria voor reflectie op. De reflecties zijn gericht op de volgende vragen:

- *Wat kan ik en wat moet ik leren?*
- *Wat kan ik als gesprekspartner en wat vind ik van gesprekken?*
- *Wat kan ik vertellen en wat vind ik van vertellen?*
- *Wat kan ik presenteren en wat vind ik van presenteren?*
- *Hoe kan ik samenwerken en hoe wil ik samenwerken?*
- *Wat moet ik leren en hoe moet ik leren?*

Voer niet na elk gesprek een reflectiegesprek, omdat de nadruk dan te veel wordt verschoven van de inhoud van het eigenlijke gesprek naar de reflectie.

Richtlijn 5: Zorg voor kwalitatief goed taalaanbod en passende feedback.

Kinderen hebben taalaanbod van goede kwaliteit nodig, dat wil zeggen begrijpelijk en correct Nederlands. Pas uw taalgebruik aan op het niveau van het kind: niet te moeilijk, maar zeker ook niet te gemakkelijk. Als het niveau van het taalaanbod net iets boven het taalniveau van de leerlingen ligt, is de taalverwerving optimaal. De kinderen leren dan steeds iets nieuws. Houd als leerkracht goed in de gaten of de kinderen u begrijpen. In een grote groep kan bijvoorbeeld de instructie voor sommige kinderen te moeilijk zijn. Deze kinderen hebben naderhand extra uitleg op hun eigen niveau nodig in een kleine groep. Soms hebben kinderen uw taalaanbod niet direct begrepen, maar doen ze na wat hun klasgenoten doen. Wees er daarom alert op of uw leerlingen uw uitleg werkelijk begrijpen. Veel herhalen en herhalen in andere woorden kan leerlingen helpen te begrijpen wat u zegt. Gegeven feedback kan ook dienen als (nieuw) begrijpelijk taalaanbod. Goede feedback geven bestaat *niet* uit het expliciet verbeteren van fouten. U kunt feedback geven door de leerling te prijzen wanneer hij iets goed zegt of door de taaluitingen van de leerling in gecorrigeerde of uitgebreide vorm te herhalen. Het kind leert zo zijn taal verbeteren door impliciet corrigerende uitingen.

Richtlijn 6: Pas interactievaardigheden toe.

In de checklist hebt u gezien dat u een belangrijke rol kunt spelen bij het stimuleren van gespreksvaardigheid. Door verschillende interactievaardigheden toe te passen, kunt u kinderen uitdagen tot meer en langer praten. Dit stimuleert onder andere het gebruik van meer complexe taalfuncties. We geven hiernaast een nadere toelichting op de vaardigheden die al in de checklist genoemd werden.

Tijdsbesteding

Een gesprek, met meerdere gespreksdeelnemers, kan frequenter worden georganiseerd dan een solopresentatie. Richtlijn is dat u ten minste eenmaal per maand een gesprek of debat (als specifieke gespreksvorm) organiseert.

Toetsing en differentiatie

Toetsen voor de vaardigheid gesprekken zijn dun gezaaid; wel zijn er aanwijzingen te vinden hoe je gesprekken kunt beoordelen.

De beoordeling van gesprekken is geen sinecure; een objectieve, valide en betrouwbare beoordeling vraagt meer dan het gevoelsmatig geven van een cijfer. Vooral de beoordeling van individuele gespreksdeelnemers is lastig, zeker naarmate er meer gespreksdeelnemers zijn. U maakt het zich gemakkelijker door een groepsbeoordeling te geven; een bijkomend voordeel hiervan is dat de coöperativiteit binnen de groep toe zal nemen.

Eerste en voornaamste punt waarop u een gesprek beoordeelt, is of het gesprek aan de gestelde opdracht voldoet. De criteria die daarmee samenhangen moeten zo eenduidig mogelijk zijn

geformuleerd en 'transparant' zijn, d.w.z. zowel begrijpelijk en inzichtelijk voor uzelf als voor de gespreksdeelnemers.

Daarnaast kunt u talige criteria aanleggen, die u van verschillende wegingsfactoren kunt voorzien, zoals:

- woordenschat en woordgebruik
- grammaticale correctheid
- interactiviteit (hoe actief is de deelname aan het gesprek?)
- vloeiendheid
- uitspraak

En ten slotte vormt adequaatheid een belangrijk criterium, d.w.z. reageren de leerlingen passend en to-the-point op de inbreng van de andere gespreksdeelnemers.